

ΔΟΚΙΜΙΟΝ

Περὶ τῆς ἐλληνικῆς ἱερᾶς μουσικῆς κατ' ἀντιπαράθεσιν
πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς τέχνης.

('Απόσπασμα ἀνεκδότου συγγραφῆς).

'Απὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγεννήθη ἡ ἴδεα τῆς μεταρρύθμίσεως τῆς
ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν χρήσει μουσικῆς· ἡ ἴδεα αὕτη
ἐκαλλιεργήθη καὶ προώδευσε, δύο δὲ γνῶμαι διάφοροι ἐσχηματί-
σθησαν πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς. Τούτων ἡ μὲν ἥθελε τὸν
καθαρισμὸν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς ἀπὸ πάσης ξενοφωνίας καὶ
τὴν εἰσαγωγὴν ἀρμονικοῦ τινος συστήματος, φυλαττομένου τοῦ
πρωτοτύπου μέλους. Ἄλλαξ ἡ κατ' ἀρχὴν ὑγιεῖς αὔτη γνώμη οὐδό-
λως ἐστηρίχθη ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων, καὶ μόλις φανεῖσα ἐγ-
κατελείφθη. Ἡ δὲ ἐτέρα γνώμη ἥθελεν ἀπλῶς καὶ καθαρῶς τὴν
εἰσαγωγὴν τῆς νεωτέρας εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἀντὶ τῆς ἐν χρή-
σει ἐλληνικῆς· εὗρε δὲ ὀπαδοὺς πρωτίστους τοὺς ἐν τῇ δυτικῇ
Εὐρώπῃ παρεπιδημοῦντας "Ἐλληνας, καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἥδη χρόνου
ἡ ἀκολουθία τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ψάλλεται εἰς εὐρωπαϊκὴν μου-
σικὴν ἐν τοῖς πλείστοις τῶν κατὰ τὴν Ἑσπερίαν ναῶν τῶν ἐλλη-
νικῶν κοινοτήτων, τονισθεῖσα ὑπὸ πολλῶν μουσικοδιδασκάλων
κατ' ἀρέσκειαν ἐκάστου.

Δὲν ἀριθμοῦμεν ὡς σύστημα μουσικὸν τὸ τοῦ Λεσβίου, διότι
τοῦτο εἶναι ἀπλοῦς τις νέος τρόπος γραφῆς τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς.

'Η ἴδεα αὕτη τῆς μεταρρύθμίσεως περιωρίσθη οὕτως εἰς τὴν
ἀντικατάστασιν τῆς ἐν χρήσει μουσικῆς ἡμῶν διὰ τῆς εὐρωπαϊ-
κῆς· ἀναζωογονηθεῖσα δὲ ἐσχάτως καὶ συντονώτερον ὑποκινηθεῖ-
σα εὗρε πολλοὺς θιασώτας καὶ πολλοὺς ἐναντίους μεταξὺ τῶν δ-
μογενῶν ἐν Ἑλλάδι, ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Εὐρώπῃ, καὶ
πολλοὶ λόγιοι ἐδημοσίευσαν διὰ τῶν σπουδαιοτέρων ἐφημερίδων
καὶ περιοδικῶν ἀξιόλογα ἀρθρα ὑπὲρ ἡ κατ' αὐτῆς, λαβούσης οὕτω
διαστάσεις ζητήματος τὰ μάλιστα ἐνδιαφέροντος τὸν ἐλληνισμόν.

Αἱ ἐξ ὑπαρχούσης αὕται δημοσιεύσεις, διά τε τῶν ἐπιχειρημά-
των αὕτῶν καὶ τῶν συμπερασμάτων εἰς ἡ καταλήγουσι, τοῦτο
παρέχουσιν ἴδιας τὸ παρόγορον ἐνδιαφέρον, καταδεικνύουσαι ὅτι
οὔτε οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἀπέλασιν τῆς ἡμετέρας μουσικῆς κι-
νοῦνται ἀπλῶς ὑπὸ πνεύματος ἐπιπολαίου νεωτερισμοῦ καὶ ὀλι-
γωρίας πρὸς τὰ πάτρια, οὔτε οἱ ἔξανιστάμενοι κατὰ τῆς εἰσαγω-
γῆς τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς εἰσιν ὅλως ἀνάλγητοι ἐνώπιον τῆς
οἰκτρᾶς παρακμῆς τῆς τέχνης· ἐκατέρων τῶν μερῶν οἱ λόγοι καὶ

τὰ ἐπιχειρήματά εἰσι παντὸς λόγου ἀξία. Ἐφ' ἐνὸς μὲν πρέπει νὰ στερηταὶ τις πάσης μουσικῆς γνώσεως ἵνα μὴ ὄμοιογήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς εὔρωπαϊκῆς μουσικῆς ἐπὶ τῆς ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν εἰς ἣν περιῆλθε κατάπτωσιν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς τέχνης, ὡς πρὸς τὴν βαθμολογικὴν κατάταξιν τῶν φθόγγων κατὰ κανόνας καὶ ἀναλογίας, οὓς αὐτὴ ἡ φύσις ὁρίζει, καὶ τὴν μαθηματικὴν ἀκρίβειαν τοῦ ῥυθμοῦ μόνοι δὲ οἱ πάσχοντες ἐλλειψιν ἀντιλήψεως τοῦ καλοῦ καὶ οἱ φύσει ἀμβλύτεροι περὶ τὴν αἰσθησιν τῶν μεταξὺ τῶν φθόγγων ἀνεξηγήτων ἐκείνων σχέσεων καὶ συμπαθητικῶν δεσμῶν, ἣν ὁ δημιουργὸς ἐνέθηκεν εἰς ἕκαστον ἀνθρωπον κατὰ πλείονα ἢ ἐλάχισσονα δόσιν, δύνανται ν' ἀρνηθῶσι τὰς ψυχικὰς παθήσεις καὶ ἐντυπώσεις, ἃς παράγει ἡ ὀρμονία, ἣτις ἐστὶ πρὸς τὸ μέλος ὅτι ἡ ἐστία πρὸς τὸ πῦρ, ὅτι ὁ φθόγγος πρὸς τὸν προφορικὸν λόγον· οὐδεὶς δὲ, πιστεύομεν, διαφιλονεικεῖ τὰ πλεονεκτήματα τῆς φυσικῆς καὶ ἀπὸ στήθους ἐκπομπῆς τοῦ φθόγγου καὶ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀδόλου ἀπαγγελίας. Ταῦτα εἰσιν ἐν γένει τὰ προσόντα τῆς νεωτέρας εὔρωπαϊκῆς μουσικῆς, τὰ ὅποια ἐπιστημονικῶς καὶ σοφῶς ἀναχθέντα εἰς κανόνας ἀκριβεῖς κατέστησαν αὐτὴν μίαν τῶν τελειοτέρων τεχνῶν.

Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου οἱ λόγοι οἱ ἀντιπροθαλλόμενοι κατὰ τῆς παραδοχῆς τῆς εὔρωπαϊκῆς μουσικῆς πείθουσιν ἕκαστον ὑγιῶς φρονοῦντα ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ μόνην τὴν ἔποψιν τῆς τέχνης. Ἀρκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ τις τὸ ἐν τῷ τεύχει τοῦ δεκεμβρίου 1870 τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος ἀρθρον τοῦ ἐθνοφιλοῦς τέκνου τῶν Μουσῶν Η. Τανταλίδου καὶ τὸ ἐν τοῖς ὑπὸ ἀριθ. 648—49 φύλλοις τοῦ Νεολόγου ὑπὸ τοῦ ἐν Στρασβούργῳ πεπαιδευμένου ἀνωνύμου ὄμοιογενοῦς ἵνα ἐννοήσῃ καλῶς ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι λόγοι ὅλως ἀνεξέρτητοι τοῦ τεχνικοῦ μέρους τοῦ ζητήματος, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νὰ παραλειφθῶσι προκειμένης σκέψεως περὶ τῆς ἴερᾶς ἡμῶν μουσικῆς, ἣτοι περὶ τῆς τέχνης ἣτις συνενάδισεν ἀείποτε μετὰ τοῦ χριστιανικοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ ἣτις θεωρεῖται ἀκόμη καὶ εἰς ἣν περιῆλθεν ἀλγεινὴν παρακμὴν, ὡς ἐν τῶν πολυτιμοτέρων προγονικῶν ἡμῶν κειμηλίων.

Ἐκ τοῦ συστήματος τούτου τῆς συζήτησεως προκύπτει ὅτι ὑπερέχει μὲν ὡς τέχνη ἡ εὔρωπαϊκὴ μουσικὴ τῆς ἐλληνικῆς, ἀπορρίπτεα ὅμως ἡ περὶ εἰσαγωγῆς αὐτῆς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἰδέα· ἀλλὰ τὸ περὶ μεταρρύθμίσεως τῆς ἴερᾶς ἡμῶν μουσικῆς ζήτημα μένει καὶ θέλει μένει μετέωρον ἐνόσῳ ἡ συζήτησις περιορίζεται ἐντὸς τοῦ ἐλαττωματικοῦ κύκλου δύο ἀντιθέτων φρονημάτων ἐπὶ τοῦ ἑτέρου καὶ μόνου τῶν δύο μουσικῶν συστημάτων. Καθότι οἱ μὲν ἐπιθυμοῦντες τὴν εἰσαγωγὴν τῆς εὔρωπαϊκῆς μου-

σικῆς ἐθεώρησαν ματαιολογίαν τὸ νὰ ἔρευνήσωσιν ὅποία τις ἐν ἀρχῇ ἢ κατ' αὐτοὺς ἀποβλητέα ἑλληνικὴ, ὑπολαβόντες αὐτὴν ὡς πτῶμα μηδὲ φέρον πνεῦμα ζωῆς, ὡς ἀλλεπαλληλίαν ἄκακον καὶ διαδοχὴν αὐθαίρετον φθόγγων ἀσυναρτήτων, μηδὲν προσὸν φέρουσαν τῶν πρὸς συγχρότησιν μουσικοῦ συστήματος ἀπαιτουμένων, μεταξὺ δὲ τῶν κατὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς εύρωπαῖκῆς κηρυχθέντων οὐδεὶς ἀνεφάνη ύπερασπιστὴς τῆς ἀδικάστως καταδικαζομένης τέχνης, τῆς Ἱερᾶς μουσικῆς· ἐνὶ λόγῳ, ὡς τέχνη, ἢ ἑλληνικὴ μουσικὴ ἐθεωρήθη ὡς μὴ ύπάρχουσα (1).

"Αλλοτε ἢ ἐκμάθησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐθεωρεῖτο ὡς ἐν τῶν προσόντων καλῆς ἀνατροφῆς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ. Σήμερον τραπέντες εἰς τὴν σπουδὴν μόνης τῆς εύρωπαῖκῆς, οὐ μόνον ἐκείνην ἐγκατελείψαμεν ἀλλ' ἀποτροπιαζόμεθα καὶ αὐτὰ τὰ πλήρη ζωῆς καὶ πρωτοτυπίας δημοτικὰ ἡμῶν ἔσματα τὰ ὅποια καθὸ ἀλάνθαστα γνωρίσματα τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐθνῶν εἰσιν ἀντικείμενον ἀρχαιολογικῶν καὶ ἐθνολογικῶν ἔρευνῶν τῶν ξένων σοφῶν.

'Η ἐγκατάλειψις αὕτη εἶναι λυπηρά. Τὸ καθ' ἡμᾶς ἀλγοῦμεν ἐπὶ τῇ παραδόξῳ γνώμῃ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἑλληνικῶν κοινοτήτων, αἵτινες διατηρήσασαι τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, τὰς ἡθη καὶ ἐθιμα καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ ἐν μὲσῳ τῶν ξένων ἐθνῶν μεθ' ὧν συζῶσιν, ἀπέβαλον λίαν ἐτοίμως ἀπὸ τῶν Ἱερῶν αὐτῶν ναῶν τὸ μέλος δι' οὖ ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ χριστιανισμοῦ οἱ "Ἐλληνες ύμνοῦσι τὸν Θεόν" (2). 'Αλλὰ τὴν τολμηρὰν ταύτην καινοτομίαν ἀποδίδοντες εἴς τε τὴν ἐσφαλμένην ἐκτίμησιν τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς καὶ εἰς τὸν φιλότιμον αὐτῶν ζῆλον ύπερ τῆς εὐπρεπείας τῶν Ἱερῶν ναῶν καὶ τῆς συγχρο-

(1) Ἐν τοῖς φυλλαδίοις τοῦ Ιανουαρίου 1871 καὶ ἐξῆς ἀρθρῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Πανδώρας ἐφάνη ἀξιόλογον περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Συγχαίροντες τῷ συντάκτῃ αὐτοῦ τολμῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τῇ συζητήσει ταύτῃ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀξίαν ἐνόσω δὲν γένηται πρακτικωτέρα ἀντιπαράθεσις τῶν δύο συστημάτων.

(2) Οἱ πλεῖστοι τῶν μουσικοδιδασκάλων τῶν τονισάντων τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ἱερᾶς λειτουργίας εύρωπαῖστὶ ἔχουσι τὴν ἀξίωσιν ὅτι διετήρησαν τὸ πρωτότυπον μέλος. Τὸ καθ' ἡμᾶς τὸ μέλος τῆς ἐκκλησίας ἀπώλετο ἐξ ὀλοκλήρου ὡς ἐκ τῆς ἀνομοιότητος τῆς ἀμειλίκτου περὶ τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἴσοτόνου εύρωπαῖκῆς κλίμακος πρὸς τὰς ἀνίσους διαστάσεις τῶν φθόγγων τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς καὶ ὡς ἐκ τοῦ γενικοῦ χαρακτῆρος διὰ τῆς πολυτελοῦς, πλουσίας, ποικίλης καὶ εύμεταβλήτου ἀρμονίας, ἀντικειμένης πρὸς τὸν ἀφελῆ καὶ ἀπέριττον ἀλλ' ὑψηλὸν χαρακτῆρα τῶν ἐκκλησιαστικῶν μελῶν.

τήσεως τελειοτέρων μουσικῶν χορῶν, λυπούμεθα πολὺ περισσότερον διότι μεταξὺ τῶν ἡμετέρων μουσικοδιδασκάλων οὐδεὶς ὕψωσε φωνὴν ὑπέρ τῆς τέχνης τοῦ Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας Δαμασκηνοῦ, τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης, τοῦ Κουκοζέλους, τοῦ Κλαδᾶς καὶ ᾧλων, ὃν τὰ ὄνόματα μόνα πομπωδῶς διὰ στόματος φέρουσιν.

Αὕτη καὶ μόνη ἡ ἔλλειψις πάσης ὑπερασπίσεως δεικνύει δυστυχῶς τὴν παρακμὴν τῆς τέχνης. Ταύτην ἡμεῖς πρῶτοι ἀναγνωρίζομεν καὶ ὄμοιογοῦμεν εὐχόμενοι ἀπὸ καρδίας τὴν ἀνέγερσιν αὐτῆς καὶ κηρυττόμενοι ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν θερμοὶ αὐτῆς ὑπέρμαχοι. "Οσον δὲ βαρὺ καὶ τολμηρὸν καὶ ἀν φανῆ τὸ φρόνημα ἡμῶν, δὲν διστάζομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι παρ' ἡμῖν ἀπὸ πολλοῦ ἥδη ἡ μουσικὴ μετέπεσεν ἀπὸ ὡραίας τέχνης εἰς τάξιν βιωτικῆς. Ματαίως ἥθελεν ἀναζητήσει τις ἐν τῇ θεωρίᾳ τοὺς γενικοὺς ἐκείνους κανόνας καὶ ὅρους οἵτινές εἰσιν αἱ βάσεις πάσης γνώσεως· τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος, τὸ τῆς ἀκουστικῆς, ἡ κατὰ τοὺς ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως λαμβανομένους κανόνας βαθμολογικὴ κατάταξις τῶν φθόγγων, αἱ πρὸς ἄλλήλους σχέσεις καὶ συγγένειαι, τὸ ἀρμονικὸν σύστημα εἰσὶ παρ' ἡμῖν μέχρι καὶ ὄνόματος ἀγνωστα, αἱ δὲ λέξεις ῥυθμὸς καὶ χρόνος εἰσὶ σχεδὸν ταῦτοσήμαντοι. Ἐν τῇ τέχνῃ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς τὸ πᾶν συνίσταται ἐν τῇ πρᾶξει, καὶ ἀντιστρόφως πάσης ἄλλης τέχνης, ἡ θεωρία ἐκμανθάνεται διὰ τῆς πρᾶξεως, ἀντὶ νὰ ἐφαρμόζηται ἡ πρᾶξις ἐπὶ κονόνων θεωρητικῶν. Οὕτως ἡ διδασκαλία ἀρχέται ἀπὸ τῆς σημασίας τῶν μουσικῶν χαρακτήρων· ἀκολούθως λαμβάνεται ἀνὰ χεῖρας τὸ Ἀναστασιματάρον, ὅπου ὁ μαθητὴς ὑπὸ τῆς ἀκοῆς ὁδηγούμενος καὶ συμψάλλων μετὰ τοῦ διδασκάλου ἐκμανθάνει, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον ἀκριβῶς, ἀνευ ἄλλης θεωρίας, τοὺς ὄκτὼ ἥχους ἀλληλοδιαδόχως διὰ τῆς πολλῆς ἐφ' ἐνὸς ἐκάστου ἐντριβῆς· μεταβάνει κατόπιν εἰς τὰ δεινότερα μαθήματα, καὶ ἀφοῦ διέλθῃ οὕτως ἀπασαν τὴν παραδεδεγμένην σειρὰν τῶν μαθημάτων πρακτικῶς, ἐγκύπτει τότε εἰς τὸ θεωρητικὸν, ὅπου προσπαθεῖ νὰ ἐννοήσῃ ὅσα μέχρι τοῦδε ἐδιδάχθη καὶ νὰ ἀναγάγῃ τὰς διὰ τῆς πρᾶξεως κτηθείσας γνώσεις εἰς κανόνας συγκεχυμένους καὶ ἀορίστους, ἐστερημένους, ὡς εἴπομεν, πάσης ἐπιστημονικῆς βάσεως, καὶ πᾶν ἄλλο ἡ μουσικὸν σύστημα ἀπαρτίζοντα;. Ἡμεῖς τούλαχιστον, μεθ' ὅλην τὴν κατεβάλομεν σύντονον σπουδὴν καὶ τὴν πρόθυμον καὶ καλοκάγαθον διάθεσιν τῶν μουσικοδιδασκάλων πρὸς οὓς ἀπηυθύνθημεν, δὲν ἡδυνήθημεν νὰ ἐννοήσωμεν τί κοινὸν μεταξὺ τοῦ θεωρητικοῦ καὶ τῆς ψαλλομένης παρ' ἡμῖν μουσικῆς, καὶ ποίαν ὠφέλειαν προσκτάται ἐκ τῆς μελέτης αὐτοῦ ὁ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον διδαχθείς· ἐνὶ λόγῳ, κατὰ τὴν ἡμετέραν

χρίσιν, ἢ οἱρὸς ἡμῶν μουσικὴ, εἰς ἣν εὑρίσκεται σήμερον κατάστασιν, δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ψαλτικὴ τέχνη ὑπὸ τὴν πρακτικωτέραν αὐτῆς ἔννοιαν.

Ζητοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν κ. κ. μουσικοδιδασκάλων, οὓδε προτιθέμεθα τὴν ἐλαχίστην κατ' αὐτῶν προσθολὴν ἢ μομφήν. Τὴν παρακμὴν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν μουσικῆς θεωροῦμεν φυσικήν· ἀνατραφεῖσα μετὰ τοῦ ἐλληνισμοῦ συνέπαθε μετ' αὐτοῦ ὅτι καὶ αἱ λοιπαὶ τέχναι καὶ τὰ γράμματα· ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς ἦθελε βεβαίως πάθει πολὺ πλεῖστον ἐκείνων ἐὰν δὲν ἐτίθετο ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς θείας λατρείας, ἢ δὲ ἐκκλησία διέσωσε καὶ τὸ κειμήλιον τοῦτο, χάρις δ' ὁφείλεται εἰς ἀπαντας τοὺς μουσικοδιδασκάλους ὅτι διετήρησαν τὴν παρακαταθήκην, ἔστω καὶ γυμνὴν καὶ ἐστερημένην τοῦ κόσμου καὶ τῆς λαμπρότητος αὐτῆς. Φύλακες τοῦ θησαυροῦ τούτου, καὶ περ ἀγνοοῦντες τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἴδιως οἱ νεώτεροι μουσικοδιδασκάλοι εἰσιν ἀξιέπαινοι διότι διετήρησαν καὶ διατηροῦσι διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως, ἐν μέσῳ τῆς κατακλυζούσης ἡμᾶς ἀσιανῆς ξενοφωνίας, τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων μελῶν ἐν οἷς ἀνευρίσκομεν ἀπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης, ἀτινα, ἐλπίζομεν, ἡμέραν τινὰ θέλουσιν ἀνεγείρει αὐτήν.

Ἡ περὶ μεταρρύθμίσεως τῆς μουσικῆς ἡμῶν ἴδεα ἔστι προφανῶς ἀποτέλεσμα τῆς προόδου καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν παρ' ἡμῖν, καὶ ὡς τοιαύτη φρονοῦμεν ὅτι δὲν εἶναι δύνατὸν ν' ἀναχαιτισθῇ. Διὰ τοῦτο, πρὶν ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ νεωτερισμοῦ σφοδρότερον ἐπιπνεῦσαν καταρρίψῃ καὶ αὐτὸ τὸ περισωθὲν ἐρείπιον, ἀνάγκη νὰ τεθῇ φραγμός τις κατὰ τῆς ἀκαθέκτου ταύτης φορᾶς. Τὸ καθ' ἡμᾶς ἀπόκειται εἴς τε τὸ πατριαρχεῖον, τὸ ὅποῖον καὶ ἄλλοτε ἐμερίμνησε περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου(1) καὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν, ἥτις ἐπέδειξεν ἐσχάτως πλεῖστον ἐνδιαφέρον, ν' ἀναλάβωσι τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἴδεας ταύτης διὰ τῆς εὑρέσεως πεπαιδευμένων καὶ ἐπιστημόνων μουσικῶν, ἢ, ἐν ἐλλείψει, διὰ τῆς μορφώσεως τοιούτων, εἰς οὓς ν' ἀνατεθῇ οὐχὶ ἢ ἐφεύρεσις νέου συστήματος ἀλλ' ἢ βελτίωσις καὶ τακτοποίησις τοῦ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει, διά τε τῆς εἰσαγωγῆς καταλλήλου μεθόδου καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ τεχνικοῦ μέρους ἡς τοῦτο ἔστι τὰ μάλιστα ἐπιδεκτικὸν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαίων μελῶν, καὶ διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ φιλολογικῆς ἀναδρομῆς πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ ἀναζωογόνησιν τῆς ἀρχαίας τέχνης.

(1) Ἐν ἔτει 1849, ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ Κ. Ἀνθίμου τοῦ ἀπὸ Ἐφέσου τοῦ καὶ νῦν τὸ τρίτον πατριαρχεύοντος.

Καὶ τοῦτο μὲν ἔργον σοφῶν καὶ λογίων μουσικῶν, ὡς ἔφημεν, καὶ χρόνου μακροῦ δεόμενον. Ήμεῖς δὲ πεπεισμένοι ὅτι πᾶσα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πραγματεία, ὅσον μικρὸν καὶ ἀν ἔχῃ ἀξίαν, παρέχει μέγα ἐνδιαφέρον τοῖς φιλομούσοις, οὐδόλως ἐδιστάσαμεν νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τὴν συζήτησιν, ἐφ' ὅσον ἔνεστιν ἀνδρὶ φίλῳ μὲν τῆς μουσικῆς εἴπερ καὶ ἄλλος τις, αὐτοδιδάκτω δὲ τὰ πολλὰ καὶ τὰ ἄκρα τῶν χειλέων μόλις ἐμβάψαντι εἰς τὸ ποτήριον τῆς πανευγενοῦς ταύτης τέχνης. Ασπαζόμενοι τὴν περὶ βελτιώσεως τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς ἴδεαν διὰ τῆς ἀνεγέρτεως τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἣν νομίζομεν λίαν ἐφικτὴν προτιθέμεθα νὰ ἐξετάσωμεν, ἢ μᾶλλον νὰ δώτωμεν ἀφορμὴν νὰ ἐξετασθῇ ὅποια τις, ὡς τέχνη, ἢ μουσικὴ ἢ ἀποδλητέα κατὰ τοὺς μὲν, καὶ ὑπέρ τῆς οὐδεμίας μέχρι τοῦδε ὑψώθη φωνὴ ὑπὸ τῶν μετερχομένων αὐτὴν. Απέχοντες πάσης φιλολογικῆς καὶ ἴστορικῆς ἐρεύνης, πολὺ ἀνωτέρας ἄλλως τῶν δυνάμεων καὶ τῶν βοηθημάτων ἡμῶν, δὲν ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν οὔτε σύστημα μουσικὸν νὰ ὑποδέλωμεν νέον, οὔτε ἐν σμικρῷ κύκλῳ τέλειον ἔργον νὰ προσφέρωμεν τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν, πολλοῦ γε καὶ δεῦ ἀλλὰ νὰ λάβωμεν ἀνὰ χεῖρας τὸ καθεστώς μουσικὸν ἡμῶν σύστημα, ὅποιον εύρισκεται σήμερον, νὰ καταστήσωμεν αὐτὸ καταληπτὸν εἰς τοὺς ἐπιπόλαιον ἢ μηδεμίαν γνῶσιν αὐτοῦ ἔχοντας εὐρωπαϊζοντας μουσικοὺς καὶ νὰ καταδείξωμεν τὴν ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὕπαρξιν οὐ μόνων τῶν στοιχείων ἐκείνων τὰ ὅποια ἀναπτυχθέντα καὶ καλλιεργηθέντα ἥγαγον εἰς τὴν τελειότητα αὐτῆς τὴν ἐυρωπαϊκὴν μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἀρχῶν καὶ προσόντων ὃν ἐκείνη στερεῖται.

Τὴν πρόθεσιν ἡμῶν ταύτην τρία τινὰ καθιστῶσι δυσχερεστάστην· α') ἡ ἔλλειψις τεχνικῶν ὄρων καὶ λέξεων· β') τὸ στυγνὸν τῆς θεωρητικῆς συζήτησεως ἐπὶ θέματος ἀπαιτοῦντος κυρίως πρακτικὴν καὶ ἐνηγον ἐφαρμογήν· καὶ γ') τὸ ξένον καὶ ἀσύνθετο τοῦ Ἑλληνικοῦ μέλους ἐν γένει καὶ τῶν κλιμάκων τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς πρὸς εὐρωπαϊζούσας ἀκοάς. Τὰς δυσκολίας ταύτας προβλέποντες, καὶ χωρὶς τούτων δὲ ἀναγνωρίζοντες τὴν τε σπουδαιότητα τοῦ προγράμματος καὶ τὴν ἡμετέραν ἀνεπάρκειαν, προλαμβάνομεν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν ἐπιείκειαν τῶν κ.κ. μουσικοδιδασκάλων, ιδίως δὲ τῶν εἰδημόνων ἐχατέρας, παρακαλοῦντες νὰ θεωρήσωσι τὸ ἀνὰ χεῖρας δοκίμιον ὡς φωνὴν ἐπικλήσεως ὑπέρ τῆς ὀλιγωρουμένης ἀναξιοπαθούσης τέχνης πρὸς αὐτοὺς ἀποτελούμενην.

Τὸ παρὸν δοκίμιον θέλομεν διαιρέτει εἰς τέσσαρα μέρη· α') τὸ περὶ μέλους, β') τὸ περὶ ἀρμονίας, γ') τὸ περὶ ρυθμοῦ· δ') τὸ περὶ τοῦ γενικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

A'.

ΠΕΡΙ ΜΕΛΟΥΣ.

Μέλος (chant) θέλομεν ὄνομάσει τὸ σύνολον τῶν συστημάτων, καθ' ἀ, δοθέντος φθόγγου τινὸς, ὅρίζονται αἱ ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀπ' ἀλλήλων φωνητικαὶ ἀποστάσεις τῶν ἀνιουσῶν καὶ κατιουσῶν· τὰ δὲ συστήματα ταῦτα καλοῦμεν ὥχους (modes).

Ως βάσιν τῆς κατ' ὥχους διαιρέσεως ταύτης τοῦ μέλους λαμβάνομεν τὴν εἰς φωνητικὰς ἀποστάσεις διαιρεσιν τῶν ἐντὸς μιᾶς ὀκταφωνίας (octave) περιεχομένων φθόγγων· κλίμακα δὲ (gamme) ὄνομάζομεν τὴν καθ' ὥρισμένους ἀριθμοὺς διαιρεσιν τῶν ἀποστάσεων τούτων αἵτινες ἀποτελοῦσι μίαν ὀλόχληρον ὀκταφωνίαν· οὕτω τεμνομένης μιᾶς ὀκταφωνίας εἰς ἵσας φωνητικὰς ἀποστάσεις, ἃς θέλομεν ὄνομάσει σημεῖα, αἱ κατὰ ποσὸν διάφοροι διαιρέσεις τῶν σημείων τούτων ἀποτελοῦσι τὰς διαφόρους κλίμακας.

Ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ μουσικῇ ἡ ὀκταφωνία διαιρεῖται εἰς δώδεκα ἵσα σημεῖα, ἡ δὲ διαιρεσις αὕτη σχηματίζει ἀναλελυμένως μὲν τὴν χρωματικὴν κλίμακα (gamme chromatique), συνεπτυγμένως δὲ τὴν διατονικὴν (diatonique) κατὰ τὰς ἀκολούθους ἀναλογίας·

do	re	mi	fa	sol	la	si.	do
γα	ει	κε	ζω	υη	πα	βου	γα
γα	ει	κε	ζω	υη	πα	βου	γα

Ἡ διατονικὴ κλίμαξ ἔστιν ὁ κανὼν τοῦ κατ' Εὐρωπαίους μείζονος ὥχου (mode majeur), ἡ δὲ κλίμαξ τοῦ ἐλάσσονος ὥχου (mode mineur) ἔχει τὰς ἀκολούθους ἀναλογίας·

Ἐν μὲν τῇ ἀναβάσει

la	si.	do	re	mi	fa	sol	la
πα	βου	γα	ει	κε	ζω	υη	πα
πα	βου	γα	ει	κε	ζω	υη	πα

ἐν δὲ τῇ καταβάσει

la	si.	do	re	mi	fa	sol	la
πα	βου	γα	ει	κε	ζω	υη	πα
πα	βου	γα	ει	κε	ζω	υη	πα

Αλλ' αἱ ἐν τῇ ἀναβάσει σημειούμεναι διέσεις δὲν χαρακτηρίζουσι τὴν κλίμακα τοῦ ἐλάσσονος ἥχου, ἀλλ' εἰσὶν ἀπλῶς παρεμπίπτουσαι (accidentelles) τὸ δὲ κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ πρέπει νὰ ζητηθῇ μερικωτερον μὲν εἰς τὴν ἀπόστασιν τῆς τριφωνίας ἀπὸ τοῦ ἵσου (la πα), γενικῶς δὲ εἰς τὰς ἀπ' ἄλλήλων διαστάσεις τῶν φθόγγων καὶ διατονικῆς κλίμακος λαμβανομένου ὡς ἵσου (tonique) τοῦ la (πα) ἀντὶ τοῦ do (γα). διὰ τοῦτο λέγομεν ὅτι ἡ εύρωπαϊκὴ μουσικὴ ἔνα καὶ μόνον κυρίως ἔχει ἥχον, τὸν μείζονα, ὁ δὲ ἐλάσσων σχηματίζεται ἐκ τοῦ μείζονος διὰ μόνης τῆς ὑποβιβάσεως τοῦ ἵσου κατὰ τρία σημεῖα καὶ φυλαττομένης ἄλλως ἀπαρεγκλίτου τῆς διατονικῆς κλίμακος.

Αὕτη ἔστιν ἡ στοιχειωδεστάτη καὶ ἀπλουστάτη θεωρία τῶν δύο κλιμάκων τῆς εύρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἣτοι χρωματικῆς καὶ διατονικῆς, καὶ τῶν δύο αὐτῆς ἥχων. Κρίνομεν περιττὸν νὰ εἴπωμέν τι ἐνταῦθα περὶ τῶν κλειδῶν (chefs), τῶν τόνων (tons) καὶ ἄλλων στοιχείων τῆς εύρωπαϊκῆς μουσικῆς, καθότι τοῦτό εἰσιν αἱ νεώτεραι τελειοποιήσεις τῆς τέχνης, αἵτινες εἰσαχθήσονται παρ' ἡμῖν ὅταν συστηματοποιηθῇ ἡ μουσικὴ ἡμῶν, σήμερόν δ' εἰσιν ὅλως ἄγνωστα.

Τούτων οὕτω τεθέντων θέλομεν ἐξετάσει ἥδη κατ' ἀντιστοιχίαν τὸ ἐλληνικὸν μέλος, καὶ ἀφοῦ ἐκθέσωμεν τὰ πρῶτα καὶ ἀρχικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα θέλομεν προσπαθήσει νὰ ἀφομοιώσωμεν τὸ πρακτικὸν αὐτοῦ μέρος πρὸς τὸ σύστημα τῆς εύρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἵνα καταστήσωμεν αὐτὸν ὅσον οἶόν τε πρακτικῶς καταληπτὸν τοῖς εύρωπαϊζουσιν.

Ἡ κατὰ σημεῖα διαίρεσις ὀλοκλήρου ὀκταφωνίας καὶ τὸ σύστημα τῶν κλιμάκων νεωστὶ εἰσήχθησαν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ κατὰ θεωρίαν· ἀντ' αὐτῶν δὲ ἦν ἐν χρήσει ὁ τροχὸς, ὃστις ἔστι σειρὰ ἀπηχγμάτων προβαίνουσα κατὰ φθόγγους ἀνιόντας, οἵτινες λαμβάνονται ὡς βάσεις ἐκάστου ἀπηχγήματος· τὰ ἀπηχγήματα ταῦτα χαρακτηρίζοντα τοὺς διαφόρους ἥχους περιστρέφονται ἐντὸς ὠρισμένου κύκλου φθόγγων, ὃν αἱ ἀπ' ἄλλήλων διαστάσεις ὠρίζοντο ὑπὸ μόνης τῆς φωνητικῆς παραδόσεως καὶ ἀνευ τινὸς ἄλλης θεωρίας. Κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἱεροῦ μέλους, ἔκαστος ἥχος περιστρέφεται λοιπὸν ἐντὸς ὠρισμένου τινὸς κύκλου φθόγγων, κυρίως ἐντὸς μιᾶς πενταφωνίας (quinte). ἐὰν ἡ μελῳδία ὑπερβῇ τὸν κύκλον τοῦτον, ὁ ἥχος μεταβάλλεται· ὥστε κατὰ τὸ σύστημα τοῦ τροχοῦ οἱ ἥχοι οὐδόλως ἀνήγοντο εἰς κλίμακας, οἱ δὲ ὄρισμοὶ τῶν ἀπ' ἄλλήλων διαστάσεων τῶν φθόγγων περιωρίζοντο ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀπηχγήματος διαγεγραμένου.

‘Η θεωρία τοῦ τροχοῦ ἐστιν ἀντικείμενον ἄξιον σπουδαίας φελέτης παντὸς ἐπιστήμονος μουσικοῦ· ἐν αὐτῷ ἔγκειται ἡ φύσις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους, τὸ δόποιον διὰ τῶν ἀπηγμάτων διατρέχει τὴν ὀκταφωνίαν, διαιροῦν αὐτὴν διὰ τῶν ἀνίσων ἀποστρεψεων· τῶν φθόγγων εἰς ἐλάχιστα σημεῖα, ἀπερὶ οἱ ἐπιστήμονες χροναλοῦσι κλάσματα τῶν φθόγγων (sons refractés). ‘Η ἀρχικὴ ἴδεα τοῦ τροχοῦ ἐστι κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην σύμφωνος πρὸς τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τῆς Ἱερᾶς μουσικῆς, ἵτις θεωρεῖ, οὕτως εἰπεῖν, τὸ μέλος συγκείμενον οὐχὶ ἐκ φθόγγων ἀπλῶς ἀλλ’ ἐκ μουσικῶν ἴδεῶν καὶ φράσεων· τὸν χαρακτῆρα τοῦτον δεικνύει ἐναργέστερον καὶ αὐτὸ τὸ σύστημα τῆς ἀρχαίας συνεπτυγμένης μουσικῆς γραφῆς, ἣς ἔκαστον σημεῖον ἐνέφωνεν ὅλοκληρον μουσικὴν περίοδον, τῆς δόποιας ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον ἀκριβῆς καὶ ἐπιτυχῆς ἐκτέλεσις ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τῆς δεινότητος καὶ τῆς καλαισθησίας τοῦ μουσικοῦ· διὰ τοῦτο φρονοῦμεν ὅτι τὸ νεώτερον μουσικὸν ἡμῶν σύστημα διὰ τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου ἀπλοποίησε καὶ διηυκόλυνε μὲν τὴν τέχνην, ἀφήρεσεν δὲ τὸν Ἱεροῦ μέλους τὸν ὑψηλὸν καὶ ἀφηρημένον καὶ αἰθέριον αὐτοῦ χαρακτῆρα· καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι σήμερον ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος δύναται τις νὰ ἐκμάθῃ τὴν τέχνην εἰς ᾧ ἀλλοτε ἐδαπάνα πλεῖστα ἔτη, ἀλλ’ ἀφ’ ἑτέρου μακρὰ πεῖρα καὶ γνῶσις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον βαθεῖα τοῦ ἀρχαίου συστήματος δύνανται μόνον νὰ μορφώσωσιν ἀγαθοὺς μουσικούς· διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐκλείπουσι καθ’ ἐκάστην οἱ μεγάλοι μουσικοδιδάσκαλοι.

‘Αλλὰ περὶ τοῦ τροχοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας μεθόδου ἀλλοι λεγέτωσαν ἱκανώτεροι· ἡμεῖς δὲ ἐξετάσωμεν τὸ ἐν χρήσει σήμερον σύστημα.

Διαιροῦσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ τὴν ὀκταφωνίαν εἰς 68 σημεῖα· ἀναγομένων δὲ τῶν σημείων τούτων εἰς ὀκτὼ τυμάτα κατὰ ἐπτὰ διάφορα συστήματα, σχηματίζονται ἐπτὰ διάφοροι κλίμακες, αἵτινες λαμβάνουσαι ὡς τονικὴν βάσιν, ἥτοι ἶσον, ἐν τῶν ἐπτὰ κυρίων φθόγγων τῆς ὀκταφωνίας συγχροτοῦσι τοὺς ὀκτὼ κυρίους ἤχους· αὕτη ἐστὶν ἐν συνόλῳ ἡ θεωρία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους.

‘Η διαιρεσίς αὕτη ἐκπλήττει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πάντα ἐπιστήμονα μουσικὸν κρίνοντα ἀνευ προκαταλήψεως· τωόντι ὁ εὔρωπαῖος μουσικὸς, εἰθισμένος καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν ἀκοὴν εἰς τὴν ἀδυσώπητον ἀκρίβειαν τῆς εἰς δώδεκα σημεῖα διαιρέσεως τῆς ὀκταφωνίας, βλέπει ἐνώπιον αὐτοῦ μέτρον ἀσυγκρίτως τελειότερον, ἐν ᾧ λαμβάνουσιν ὑπόστασιν καὶ κατατάσσονται φθόγγοι ὡς γνωστοὶ εἰς τὴν χρωματικὴν αὐτοῦ κλίμακα.

Καὶ ἀληθῶς ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν ταύτην ἔποψιν ἐξετάζοντες φυσικῶς τὸ εὐρωπαϊκὸν μέλος οὐδόλως διστάζομεν νὰ ἔχφέρωμεν ὅτι ἡ τέχνη καταπνίγει τὴν φύσιν ἀποκλείουσα ὅλους τοὺς μεταξὺ τῶν ὥρισμένων σημείων τῆς κλίμακος αὐτοῦ μεσολαβοῦντας φθόγγους· καίτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν φθόγγων τούτων ἐστὶν ἀπειρος καὶ ἡ καταμέτρησις αὐτῶν ἀνέφικτος εἰς τὴν ἀνθρώπινην ἀκοήν, οὐχ ἡττον ἡθέλαμεν θεωρήσει τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀτελεστέραν ἔαυτῆς ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ αἰσθησις τῆς ἀκοῆς ἐστιν ἀνίκανος τοῦ ἀντιληφθῆναι μικροτέρων φωνητικῶν διαστάσεων μεταξὺ τῶν φθόγγων παρ' ὅσας ὁρίζει ἡ εὐρωπαϊκὴ χρωματικὴ κλίμαξ. Ἡ εὐρωπαϊκὴ τέχνη ἐξώρισεν ἀπὸ τοῦ χοροῦ τῆς ὀκταφωνίας πάντας τοὺς ἀπὸ τῶν ὄρισθέντων σημείων τῆς κλίμακος αὐτῆς παρεκκλίνοντας φθόγγους, θεωροῦσα αὐτοὺς ὡς ἀντικείμενον καθαρῶς ἐπιστημονικῶν θεωριῶν τῆς ἀκουστικῆς καὶ ἀπαγορεύσασα εἰς τὸν ἀνθρώπινον λάρυγγα τὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου τῶν φωνητικῶν αὐτοῦ ὀργάνων, ὃν ἡ φύσις ἐδωρήσατο αὐτῷ· ἀντὶ νὰ καλλιεργήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὴν περὶ τὴν καταμέτρησιν τῶν μεταξὺ τῶν φθόγγων διαστημάτων ἀκουστικὴν αἰσθητικότητα, ἀπ' ἐναντίας προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ τὴν ἀκοήν ἀναίσθητον πρὸς πάντα φθόγγον μὴ ἀναγόμενον ἀκριβῶς εἰς ἐν τῶν ὥρισμένων σημείων τῆς πτωχῆς αὐτῆς κλίμακος· ἐξαρεῖ ἀπὸ τοῦ μέλους αὐτῆς τοὺς φθόγγους τούτους, ὡς εἰ ἡδύνατο νὰ ἐξαιρέσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς φύσεως.

‘Ὕπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ ὑπεροχὴ τῆς μουσικῆς ἐστιν ἀδιαφολονείκητος· αἱ κλίμακες αὐτῆς πλουτοῦσι φθόγγων ἀγνώστων εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν, τὸ δὲ μέλος αὐτῆς ἐστι τοσούτῳ τελειότερον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ὅσῳ πλησιάζει μᾶλλον πρὸς τὴν φύσιν· ἐὰν λέγωμεν π. χ. ὡς μέτρον τῆς σχετικῆς ταύτης τελειότητος τὴν σύγκρισιν ἐκατέρας τῶν κλιμάκων κατ' ἀνιόντα λόγον πρὸς τὸν ἡχον ὃν ἀναδίδει ἀγγεῖον ἀργῶς πληρούμενον, πόσα κενὰ δὲν εὔρισκομεν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν κλίμακα μεσολαβοῦντα μεταξὺ τῶν φθόγγων αὐτῆς! Ποσάκις ὁ εὐρωπαϊος μουσικὸς ποιητὴς δὲν ζητᾷ ματαίως ἐν τῇ κλίμακι αὐτοῦ ἐξωτικόν τινα φθόγγον ὅπως ἐ···φράσῃ ἔμπνευσίν τινα ζένην, πάθησίν τινα ἀνέκφραστον ἐξαλλοι! ποσάκις δὲν καταφεύγει εἰς τὴν χρῆσιν τεταρτημορίων τοῦ τίνου (1]4 de ton) ἐναντίον τῶν κανόνων τῆς τέχνης! Τὰ κενὰ τκῦτα διαστήματα τὸ ἑλληνικὸν μέλος καθιστᾷ βραχύτερα διὰ τῆς παρεμβολῆς φθόγγων μεσολαβούντων μεταξὺ τῶν σημείων τῆς εὐρωπαϊκῆς χρωματικῆς κλίμακος, ὡστε δύναμεθα νὰ θέσωμεν ὡς ἀρχὴν ὅτι ὑπὸ τὴν φυσικὴν ἔποψιν, ὡς εἴπομεν, τὸ ἑλληνικὸν μέλος ὑπερέχει τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κατὰ τὸν πλοῦτον

τῶν φθόγγων. Ἀποφεύγοντες πᾶσαν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν ἀπέχομεν τοῦ νὰ ἔξετάσωμεν ἐπὶ τίνων μαθηματικῶν διδομένων καὶ βάσεων στηρίζεται ἡ εἰς 68 σημεῖα διαίρεσις τῆς ὄχταφωνίας. Ὁμολογοῦμεν μάλιστα, καὶ κατὰ τὰς μαθηματικὰς ἀποδεῖξεις τοῦ ἡμετέρου φίλου Κ. Α. Σπαθάρου, εἰδικῶς πραγματεύθεντος τὸ θέμα τοῦτο ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς Μουσικῷ Συλλόγῳ, καὶ κατὰ τὴν ἴδιαν ἡμῶν κρίσιν, ὅτι ἡ διαίρεσις αὕτη ἐστὶν ἐπιστημονικῶς ἐσφαλμένη, ἀλλ' ἀδιάφορον. Δύο ἡ τρία καὶ δέκα σημεῖα περισσότερα ἢ ὀλιγώτερα ἐντὸς μιᾶς ὄχταφωνίας δὲν παραβλάπτουσι τὴν φύσιν τοῦ μέλους. Ἡμεῖς ὑποστηρίζοντες ἀπλῶς τὴν ὕπαρξιν τῶν ξένων πρὸς τὸ εὔρωπαϊκὸν μέλος φθόγγων τοῦ ἑλληνικοῦ, νύξιν προτιθέμεθα νὰ δώσωμεν σπουδαίας μελέτης ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς μουσικῆς ἡμῶν. Ἡ δὲ ἐπιστημονικὴ ἔξακρι-
βωσις τῶν ἀναλογιῶν, ἡ αὐξησις ἢ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σημείων τῆς ὄχταφωνίας κατ' ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῆς τέχνης καὶ ὁ ὄρισμὸς τῶν ἀπ' ἀλλήλων διαστάσεων τῶν φθόγγων ἐστὶν ἔργον ἀνδρῶν εἰδικῶν ἀσχοληθησομένων εἰς μόρφωσιν συστήματος τελειοτέρου τῆς ἡμετέρας μουσικῆς.

"Οτι δὲ ἡ ὕπαρξις τοιούτων φθόγγων δὲν εἶναι φαντασιώδης, ὡς τινες ἐνόμισαν, ἢ μόνον κατὰ θεωρίαν, ἀλλ' ὑπάρχει ἀναπόσπαστος ἐν τῇ φύσει τοῦ ἑλληνικοῦ μέλους, τοῦτο διὰ μὲν τοὺς εἰδήμονας ἀμφοτέρων τῶν συστημάτων ἐστὶν ἀδιαφιλονείκητον· διὰ δὲ τοὺς εὔρωπαίους μουσικούς ἀρκοῦσα ἀπόδειξις κείσθω ὅτι αὐτοὶ οὗτοι ἀναγνωρίζουσιν ὡς γνήσιον καὶ, κατ' αὐτοὺς, φυσικὸν μέλος τοὺς ἥχους τρίτον καὶ βαρὺν, ὃν ἡ κλίμακ ἐστὶ σχεδόν, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, ἢ τοῦ εὔρωπαϊκοῦ, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀποτροπιάζονται ἀποκαλοῦντες τὰς ξένας πρὸς τὸ ἑαυτῶν μέλος διαστάσεις τῆς κλίμακος παραφωνίας (*fauusses notes*). "Οσοι δ' ἔξ αὐτῶν, ἐθισθέντες πως τὴν ἀκοήν εἰς τὴν ἀνατολικὴν μουσικὴν ἐν γένει ἐδοκίμασαν, ἥττον ὀλιγώρως πρὸς αὐτὴν φερόμενοι, νὰ μεταγράψωσιν εὔρωπαϊστὶ ἀσματα ἀνατολικὰ, ὅμολογοῦσιν ὅτι ἐκτὸς τῶν προειρημένων δύο ἥχων καὶ κάπως τοῦ πλαγίου δευτέρου, τὸ μέλος πάντων τῶν λοιπῶν ἀπόλλυται ἐπὶ τῶν εὔρωπαϊκῶν ὄργανων, ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως διαστημάτων μεταξὺ τῶν ἡμιτόνων αὐτῶν. Διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν ὄργανων ἡ βάρβητος (*violin*) ἢ ἡ λύρα δύνανται μόναιν ἀναδώσωσι πιεστῶτοὺς φθόγγους ἐκάζου ἥχου, καθὸ μὴ ἔχουσαι κεχαραγμένας τὰς διαζάσεις τῆς κλίμακος· αἱ δὲ ἐπὶ τῶν χορδῶν αὐτῶν ἐκτελούμεναι διαφέρουσι τῶν τοῦ εὔρωπαϊκοῦ μέλους, ὡς λ. χ. εἰς τὸν περσικὸν ἥχον σαπά τὸν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν ἢ καὶ ὅστις συνήθως ἐπὶ τῆς βαρβήτου ἔχει τονικὴν βάσιν τὸ la (πα), ἢ ἀπὸ τῆς βά-

σεως ταύτης ἀπόστασις τοῦ σὶ (βου) ἐστὶ βραχυτέρα τῆς ἐν τῷ εύρωπαϊκῷ μέλει· εἰς τὸν πλάγιον τοῦ τετάρτου (περσ. ὁἀστ) ἢ ἀπὸ τῆς τονικῆς βάσεως τε ἀπόστασις τοῦ φθόγγου μὲν ἐστὶ μακροτέρα, τοῦ δὲ τα βραχυτέρα ἢ ἐν τῷ εύρωπαϊκῷ τόνῳ τε *majeur* καὶ καθεξῆς.

Ἄδιαφιλονεικήτου οὕσης οὕτω τῆς ὑπάρξεως τῶν φθόγγων τούτων, ἢ θεωρία τῶν κλιμάκων τῶν ὄχτὼ κυρίων ἥχων τοῦ ἐλληνικοῦ μέλους, κατὰ τὴν κειμένην διαίρεσιν τῆς ὄχταφωνίας, ἐστιν ἢ ἔξης.

(παραλείπονται αἱ κλίμακες.)

Αὕτη ἐστιν ἢ θεωρία τῶν κλιμάκων καὶ τῶν ἥχων τοῦ ἐλληνικοῦ μέλους.

Ἄλλὰ ἐὰν μεταβαίνοντες εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας ταύτης θελήσωμεν νὰ ὁρίσωμεν πρακτικῶς τὰς ἀκριβεῖς ἀναλογίας τῶν ἀπ' ἀλλήλων διαστάσεων τῶν φθόγγων, εύρισκόμεθα ἀπέναντι ἀνυπερβλήτου δυσκολίας. "Οσῳ θεωρητικῷς ὑπερέχει τὸ ἐλληνικὸν μέλος τοῦ εύρωπαϊκοῦ κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν φθόγγων, τοσούτῳ ὑπολείπεται ἐκείνου ὡς πρὸς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν. Ή διὰ γυμνῆς ἀκοῆς ἀκριβῆς ἀντίληψις τῆς ὑποδιαιρέσεως καὶ ὄχταφωνίας καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῶν μεταξὺ τῶν φθόγγων μεσολαβούντων σημείων ἐστὶν ἀδύνατος" καὶ ἐὰν ἀκόμη ὑποθέσωμεν ὅτι ἥθελεν εύρεθαι τὸ κατάλληλον ὅργανον, πάλιν δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι δύναται τοῦτο νὰ τελειοποιήσῃ τὴν ἀνθρώπινην ἀκοὴν καὶ τὸν λάρυγγα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ διακρίνωσιν ἀκριβῶς τὴν κατὰ ἐν, δύο ἢ καὶ πλείονα ἔξηκοστὰ ὅγδοα τῆς κλίμακος διαφορὰν ἐνὸς φθόγγου ἀπ' ἄλλου. "Εὰν ἡ διαίρεσις τῆς εύρωπαϊκῆς χρωματικῆς κλίμακος φαίνεται ἡμῖν ἀτελῆς καὶ ἀνεπαρκής, ἢ τῆς ἐλληνικῆς ἐστὶ φαντασιώδης καὶ ἀνεφάρμοστος.

"Ηκούσαμεν πολλοὺς τῶν ἥμετέρων μουσικῶν διατεινομένους ὅτι ἀντιλαμβάνονται διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ ἐκτελοῦσι διὰ τῆς φωνῆς καὶ τὰς ἐλαχίστας ταύτας ὑποδιαιρέσεις. Ήμεῖς, μὲ ὅσην λεπτότητα ἀκοῆς καὶ ἀν ὑποθέσωμεν αὐτοὺς πεπροικισμένους, δὲν πειθόμεθα εἰς τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην, ἐκτὸς ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ κύριοι οὗτοί εἰσιν ὅντα ἀνωτέρας φύσεως. Τοὺς διισχυρισμοὺς τούτους θεωροῦμεν μᾶλλον ὡς ἀποτέλεσμα ἀνεξηγήτου καὶ ἀκαταλήπτου ἐγωΐσμοῦ, ὅστις, κατὰ δυστυχίαν τῆς τέχνης, ἀπαντάται συνεχῶς μεταξὺ αὐτῶν, καὶ ὑφ' οὐ κατεχόμενοι κατορθοῦσι νὰ ἔξαπατῶσιν ἔαυτοὺς, πιστεύοντες ἐν πεποιθήσει καὶ εὔσυνειδότως ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς ἴδαινικὴ αὕτη διαίρεσις λαμβάνει ὑπόστασιν ἐν τῇ ἀκοῇ αὐτῶν. "Ανευ τοῦ κατακριτέου τούτου ἐγωΐσμοῦ πρὸ πολλοῦ ἔθελε καταστῆ ἀναμφισβήτητος ἢ ἀνάγκη τῆς εἰσαγω-

γῆς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς μουσικῆς ἡμῶν καταλλήλου τινος ὄργανου. Εἰς τὸν ἐγωῖσμὸν ἀποδίδωμεν καὶ τὴν παντελῆ ἄγνοιαν τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς μεταξὺ τῶν ἡμετέρων μουσικῶν, καθότι ἀλλώς δὲν ἔννοοῦμεν πῶς, ἀνθρωποι ἐκτιμῶντες τὴν εὔγενη ταύτην τέχνην δὲν βλέπουσι τὴν ἀνάγκην τοῦ διδαχθῆναι τὰς ἀρχὰς τῆς καθόλου μουσικῆς, ἃς τὸ τεχνικὸν μέρος ἐτελειοποίησεν, εἰ καὶ ἐντὸς στενοτάτου κύκλου, τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα καὶ ἀναγνωρίσαι οὕτω διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως τὰς ἐλλείψεις τοῦ ἡμετέρου. Μὴ προβαλλέτωσαν ἡμῖν τὸ αἰώνιον αὐτῶν ἐπιχείρημα, τὰ ἀρχαῖα κρατείτω, διότι ἐνταῦθα οὐδόλως πρόκειται περὶ νεωτερισμοῦ, ἀλλὰ περὶ βελτιώσεως καὶ συστηματοποίησεως τῆς τέχνης· νεωτερισμοὺς δὲ ὄρθότερον ἥθελεν ἀποκαλέσει τις τὴν εἰσαγωγὴν καὶ τὴν κακόζηλον ἀπομίμησιν ἐν τῷ ἴερῳ μέλει τῶν ξενοφθόγγων ἐκείνων λαρυγγισμῶν καὶ τοῦ ἀραβοπερσικοῦ ὑφους καὶ τῆς ὑπερφιάλου καὶ φρενητιώσης καὶ ἀκατασχέτου φωνασκίας, δι’ ἃς πολλοὶ τῶν κυρίων τούτων ἀλλοιοῦσι τὸν ὑψηλὸν καὶ σεβασμιον χαρακτῆρα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους καὶ διαφθείρουσι τὴν ἐλληνικὴν μουσικήν. ’Αλλ’ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Μὴ δυνάμενοι ν’ ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ μέλους τοὺς μεσολαβοῦντας μεταξὺ τῶν σημείων τῆς εὐρωπαϊκῆς χρωματικῆς κλίμακος φθόγγους, ἀφ’ ἑτέρου δὲ θεωροῦντες ὅλως ἀνέφικτον τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς εἰς 68 διαιρέσεως τῆς ὀκταφωνίας, ἐζητήσαμεν νὰ κανονίσωμεν τὴν διαφορὰν ταύτην δι’ ἄλλης πρακτικωτέρας διαιρέσεως, καὶ νὰ σχεδιάσωμεν εἰδός τι μουσικοῦ συστήματος, ὃσον ἔνεστιν ἀπλουστάτου καὶ εὐλόγητου, ὃ καὶ ἐκθέτομεν.

Τὸ ἡμέτερον σύστημα βάσιν ἔχει τὴν ὑποδιαίρεσιν τῶν μεταξὺ τῶν σημείων τῆς εὐρωπαϊκῆς χρωματικῆς κλίμακος μεσολαβουσῶν ἀποστάσεων εἰς δύο ἵσας φωνητικὰς μοίρας, τοιούθ’ ὅπερ διαιρεῖ τὴν ὀκταφωνίαν εἰς 24 σημεῖα, χωρὶς νὰ μεταβάλῃ παντάπασι τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς εἰς 12 διαιρέσιν. Τὰ πλεονεκτήματα τῆς διαιρέσεως ταύτης ἐπὶ τῆς εἰς 68 εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα:

Πρῶτον μὲν ὅτι ἔστιν ἀσυγχρίτως ἐφικτοτέρα εἰς τὴν ἀκοήν, καὶ τοῦτό ἔστιν ἐν τῶν οὐσιωδεστέρων προσόντων τέχνης ἀπαιτούσης πρακτικὴν ἐφαρμογὴν καὶ μὴ ἀρκουμένης εἰς ἀπλᾶς θεωρίας.

Δεύτερον ὅτι ἐπιστημονικῶς ἔστιν ἀκριβεστέρα· διότι ἐὰν παραδεχθῶμεν τοὺς ἐπιστημονικοὺς τῆς ἀκουστικῆς κανόνας τοὺς ὁρίζοντας τὴν ἀκριβῆ ἀπόστασιν τῶν δύο ἀκρων τῆς πενταφωνίας (quinte), ἃτις ἔστιν ἡ βάσις τοῦ στοιχειώδους ἀρμονικοῦ συστήματος, δὲν εύρισκομεν εἰς ὅλην ταύτην τὴν εἰς 68 διαιρέσιν τῆς

εύρωπαϊκῆς κλίμακος ἢ πενταφωνία περιλαμβάνει τὰ $\frac{7}{12}$ αὐτῆς, καὶ τοῦτο τὸ διάστημα ἐὰν θελήσωμεν νὰ ὄρισωμεν ἀκριβῶς κατὰ τὴν εἰς 68 διαίρεσιν τῆς ὀκταφωνίας, εύρισκομεν ὅτι περιλαμβάνει πλέον τι τῶν $\frac{4}{6} \frac{0}{8}$ καὶ ἡττον τῶν $\frac{4}{5} \frac{1}{8}$. ὥστε, κατὰ θεωρίαν, μεθ' ὅλην τὴν μικροσκοπικὴν αὐτῆς ὑποδιάίρεσιν ἢ κλίμαξ τοῦ Ἑλληνικοῦ μέλους, κατὰ τὸ ἐν χρήσει σύστημα, δὲν δύναται νὰ χορηγήσῃ ἀκριβῶς τὸν φθόγγον ἐκεῖνον ὅστις δεσπόζει τῆς στοιχειώδους ἀρμονίας παντὸς μέλους καὶ ὃν οἱ Εύρωπαῖοι ἀποκαλοῦσι dominante· κατὰ τὴν ἡμετέραν διαίρεσιν ἢ πενταφωνία περιλαμβάνει 14 σημεῖα τῆς εἰς 24 διαιρέσεως τῆς κλίμακος. Αὐτὴ καὶ μόνη ἢ ἔλλειψις ἀρχεῖ νὰ καταδείξῃ τὸ ἐλαττωματικὸν τῆς διαιρέσεως τῆς ἡμετέρας κλίμακος· ἐν δὲ τῇ ἐφαρμογῇ οἱ ἡμέτεροι μουσικοὶ ἢ σχηματίζουσι τὴν πενταφωνίαν κατὰ τὴν ἔμφυτον εἰς πᾶσαν μουσικὴν ἀκοὴν ἀκρίβειαν, ἢν ἢ ἐπιστήμη ἀνήγαγεν εἰς κανόνας, καὶ τότε ἀπαρνοῦνται τὴν διαίρεσιν τῆς κλίμακος αὐτῶν, ἢ φυλάττουσιν, ὡς διατείνονται, τὴν διαίρεσιν ἐκείνην, κανονίζοντες ἐπακριβῶς τὸν διὰ πέντε φθόγγον εἰς τὸ τεσσαρακοστὸν σημεῖον αὐτῆς, καὶ τότε παραβιάζουσιν αὐτὴν τὴν φύσιν καὶ καθιστῶσι προβληματικὴν τὴν εὐαισθησίαν τῆς ἀκοῆς αὐτῶν.

Τρίτον ὅτι ἢ διαίρεσις αὕτη περιέχει, καθ' ἡμετέραν γνώμην, πάντας τοὺς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ μέλει ἀπαντωμένους φθόγγους, καὶ διότι ἐστὶν ὁ ἀνώτατος ὄρος τῆς διακρίσεως τῶν μεταξὺ τῶν φθόγγων ἀποστάσεων, ἢν δύναται τις ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀκοῆς, καὶ διότι πλησιάζει ὅσον εἶναι λογικὸν νὰ ἐπιθυμήσῃ τις πρὸς τὰς ἀναλογίας τῆς εἰς 68 διαιρέσεως. Η ἐλαχίστη ἀπόστασις μεταξὺ δύο φθόγγων, κατὰ τὸ ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἡμετέροις μουσικοῖς σύστημα ἐστὶ $\frac{3}{6} \frac{8}{8}$. ἐὰν τὴν ἀπόστασιν ταύτην ἡμεῖς ἐκφράσωμεν διὰ τοῦ $\frac{1}{2} \frac{4}{4}$, ἢ διαφορὰ θέλει εἶσθαι ἡ τοῦ $\frac{3}{6} \frac{8}{8}$: $\frac{3}{2} \frac{2}{2}$ τῆς ὅλης ὀκταφωνίας οὕτω καὶ ἐν ταῖς κλίμαξι τῶν διαφόρων ὥχων θέλομεν συγχωνεύσει τὴν κατὰ $\frac{1}{6} \frac{8}{8}$ διαφορὰν ἐντὸς τοῦ ἡμετέρου $\frac{1}{2} \frac{4}{4}$, μὴ ποιοῦντες δηλαδὴ διάκρισιν μεταξὺ τῶν $\frac{3}{6} \frac{8}{8}$ καὶ $\frac{4}{6} \frac{8}{8}$, τῶν $\frac{6}{6} \frac{8}{8}$ καὶ $\frac{7}{6} \frac{8}{8}$, τῶν $\frac{9}{6} \frac{8}{8}$ καὶ $\frac{8}{6} \frac{8}{8}$ καὶ καθεξῆς.

Προετιμήσαμεν τὴν ἡμετέραν αὐθαίρετον εἰς 24 διαιρέσιν ἀντὶ τῆς τοῦ ταμπουρίου, τοῦ ἐν χρήσει (εἰ καὶ σπανιωτάτη) παρὰ τοῖς ἡμετέροις μουσικοδιδασκάλοις, καὶ διότι εύρυτέρα οὖσα τῆς τοῦ ταμπουρίου ἐλαττόνει πλειότερον τὴν διαφορὰν τῶν ἀποστάσεων καὶ διότι ἡ κλίμαξ τοῦ ταμπουρίου φέρει τὸ αὐτὸ ἀτόπημα ὡς πρὸς τὴν πενταφωνίαν ὅποιον καὶ ἡ εἰς 68 διαιρεσίς.

Καὶ αὕτη μέν ἐστι ἡ ἀπλουστάτη θεωρία τοῦ ἡμετέρου συστήματος· τὸ δὲ πρακτικὸν αὐτοῦ μέρος ἔχει ὀλιγωτέρας δυσκολίας

ώς πρὸς τὴν ἐπὶ ὄργανου ἐφαρμογήν. Τοιοῦτον ὄργανον ἔφανη ἡ μὲν καταλληλότερον ἡ κιθάρα, τῆς ὥποίας τὰς καθ' ἡμίτονα ὑποδιαιρέσεις ὑποδιηρέσαμεν εἰς τεταρτημόρια τόνων, παρενθέντες ἀνὰ ἐν διάφραγμα μεταξὺ τῶν κανόνων οὔτινες ὁρίζουσι τὰ ἡμίτονα· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀντὶ διώδεκα διαστημάτων τῆς εὐρωπαϊκῆς κλίμακος ἔχομεν 24, τὰ ὥποια συγκροτοῦσι τὴν ἡμετέραν χρωματικήν. Βεβαίως τὸ ὄργανον τοῦτο δὲν εἶναι τὸ καταλληλότερον, καὶ ἂν ποτε εἰσαχθῇ ἡ χρῆσις ὄργανου διὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἡμετέρας μουσικῆς, ἥθελομεν προτείνει τὴν κατασκευὴν ἀρμονικοῦ φυσητῆρος (*harmonium*), οὐ ἔκστη ὀκταφωνία νὰ περιέχῃ τόσους ἀρμοστῆρας ὅσα σημεῖα ἥθελε περιέχει ἡ παραδεχθησομένη διαιρεσίς αὐτῆς. Συμπληροῦντες τὴν ἰδέαν ἡμῶν παραθέτομεν ἐν τῷ πίνακι σχέδιον τοιούτου ὄργανου, κατὰ τὴν ἡμετέραν ὑποδιαιρέσιν τῆς κλίμακος.

'Ενταῦθα δέον νὰ ὑπομνήσωμεν καὶ αὖθις τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις ὅτι δὲν ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν οὔτε τὴν ἡμετέραν μουσικὴν νὰ κανονίσωμεν, οὔτε σύστημα μουσικὸν νὰ προτείνωμεν, ἀλλὰ νὰ ἐρμηνεύσωμεν ὅσον οἴον τε πιστότερον τὸ ἐλληνικὸν μέλος ἀνάγοντες αὐτὸς εἰς κοινάς τινας πρὸς τὸ εὐρωπαϊκὸν βάσεις, ὅπως δυνηθῇ δι' αὐτῶν νὰ ἐκτιμήσῃ αὐτὸς ὁ εὐρωπαϊκῶν μουσικός. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν πιστότητα καὶ ἀκρίβειαν τοῦ μέλους ἐσχηματίσαμεν τὴν ὄριστικὴν καὶ ἀδιάσειστον πεποίθησιν ὅτι ἡ εἰς 24 διαιρεσίς τῆς ὀκταφωνίας διατηρεῖ αὐτὴν καθ' ὀλοκληρίαν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν δοκιμωτέρων ἡμῶν μουσικοδιδασκάλων εἰς τὴν κρίσιν τῶν ὥποίων ὑπενδάλομεν ἐπὶ τῆς κιθάρας τὸ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας ἡμῶν. Πρὸς μεταγραφὴν δ' αὐτοῦ θέλομεν μεταχειρισθῇ τὸ σύστημα τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς γραφῆς μετὰ μόνης τῆς προσθήκης δύο σημείων, ἢτοι τῆς ἡμιδιέσεως (*demi diese*) καὶ τῆς ἡμιϋφέσεως (*demi-bemol*), διὰ τὰ μεσολαβοῦντα μεταξὺ τῶν ἡμιτόνων τεταρτημόρια τόνου. Χρῆσιν αὐτῶν θέλομεν κάμει γενικὴν μὲν, παρατιθέντες αὐτὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ μέλους παρὰ τὴν κλεῖδα ὅταν ταῦτα χαρακτηρίζωσι τὸ ἥχον τοῦ μέλους, μερικὴν δὲ, σημειοῦντες ἐν τῷ μέλει, ὅσάκις εἰσὶ παρεμπίπτοντα. "Ηδη δὲ, λαμβάνοντες ὡς μέτρον τὴν καθ' ἡμᾶς διαιρεσίν τῆς ὀκταφωνίας εἰς 24 σημεῖα παραθέτομεν καὶ κλίμακας τῶν ὀκτὼ κυρίων ἥχων.

Μετεχειρίσθημεν τὰς κλίμακας ὡς μέσον τοῦ νὰ ἀφομοιώσωμεν τὰ δύο συστήματα· πράγματι δύως καὶ κατὰ τὴν ἀληθῆ φύσιν τοῦ ἐλληνικοῦ μέλους αἱ κλίμακες οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν, οὐδὲ δύναται νὰ λάθῃ τις αὐτὰς ὡς κανόνα μελωδίας. 'Ο

διὰ τῆς κλίμακος ὄρισμὸς τῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεων τῶν φθόγγων ἦχου τινὸς ἐφαρμόζεται, ώς εἴρηται, μόνον ἐπὶ ῥητοῦ ἀριθμοῦ φθόγγων, κυρίως μιᾶς πενταφωνίας, ἀπὸ τῆς βάσεως· αὐταὶ τὸ μέλος ὑπερβὴ τὸν κύκλον τοῦτον, ὁ ἥχος δὲν εἶναι πλέον ὁ αὐτὸς, αἱ δὲ ἀποστάσεις τῶν φθόγγων τούντεῦθεν δέον νὰ ὄρισθωσι κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ παρεμπίπτοντος τούτου ἦχου. Τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς θεωρίας ταύτης εὑρήσει ὁ ἀναγνώστης ἐν τοῖς ἐπισυνημμένοις μουσικοῖς παραδείγμασι.

Συμπληροῦντες τὴν στοιχειώδη θεωρίαν τοῦ Ἱεροῦ μέλους ἀναφέρομεν τὴν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων μουσικῶν κατὰ γένη διαίρεσιν αὐτοῦ. Οἱ ὀκτὼ ἥχοι ἀνάγονται εἰς ἐν τῶν τριῶν γενῶν, διατονικοῦ, χρωματικοῦ καὶ ἐναρμονίου. Καθ' ἡμᾶς, ἡ διάκρισις αὕτη ἔγκειται εἰς τὴν ἀπὸ τῆς τονικῆς βάσεως ἀπόστασιν τῶν δύο ἀνιόντων φθόγγων, ἦτοι :

(“Ἐπεται μουσικὸν παράδειγμα”).

Ἐτέρα διάκρισις τοῦ Ἱεροῦ μέλους ἐστὶν ἡ τῶν τριῶν εἰδῶν (1), ἀρμολογικοῦ, παπαδικοῦ καὶ στιχηραρικοῦ, ώς ἐκ τῆς γραμμῆς τῶν φθόγγων ἦν τὸ μέλος βαδίζει. Δὲν δυνάμεθα κάλλιον νὰ ἔξηγήσωμεν τὴν διαίρεσιν ταύτην, ἡ παραπέμποντες εἰς τὰ ἐπισυνημμένα μέλη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διαίρεσις αὕτη ἀφορᾷ ἐπίσης καὶ τὸν ῥυθμὸν, ἀνάγκη νὰ πραγματευθῶμεν προηγουμένως περὶ τοῦ οὖσιώδους τούτου μέρους τῆς μουσικῆς.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΑΦΘΟΝΙΔΗΣ, ἀρχιμανδρίτης.

(1) Περὰ τοῖς ἡμετέροις μουσικοδιδασκάλοις ἐστὶν ἐν χρήσει ἡ λέξις μέλος, ὑπὸ τὴν μερικὴν ταύτην σημασίαν.